

1. משנה בבא קמא ד:ג

שור של ישראל שנגח שור של הקדש, ושל הקדש שנגח לשור של ישראל, פטור, שנאמר "שור רעהו" - ולא שור של הקדש.
שור של ישראל שנגח לשור של נכרי, פטור, ושל נכרי שנגח לשור של ישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם:

2. תלמוד ירושלמי בבא קמא ד: (דפוס וונציא)

שור של ישראל שנגח לשור של נכרי כו'
רב אמר: "ראה ויתר גוים" - התיר ממונה של גוים.
חזקיה אמר: "הופיע מהר פארן", והופיע פנים כנגד אומות העולם.
רבי יוסי בן חנינה אמר: הורידן מנכסיהן.
רבי אבהו בשם רבי יוחנן אמר: כדיניהן.
אמר רבי {?}: לא על הדא איתאמרת, אלא בהדא דתני רבי חייה:
שור של גוי שנגח שור של גוי אחר חבירו, אף על פי שקיבל עליו לדון כדיני ישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם.
על הדא אתאמרת רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כדיניהן.
מעשה ששילח המלכות שני איסרטיטות ללמוד תורה מרבן גמליאל, ולמדו ממנו מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדות, ובסוף אמרו לו:
כל תורתכם נאה ומשובחת חוץ משני דברים הללו - שאתם אומרים "בת ישראל לא תיילד לנכרית, אבל נכרית מיילדת לבת ישראל; בת ישראל לא תניק בנה של נכרית, אבל נכרית מניקה לבת ישראל ברשותה; גזילו של ישראל אסור, ושל נכרי מותר.
(באותה שעה גזר רבן גמליאל על גזילות נכרי שיהא אסור מפני חילול השם.)
שור של ישראל שנגח לשור של נכרי פטור כו'.
בדבר הזה אין אנו מודיעין למלכות."
אפילו כן, לא מטון לסולמיה דצור עד דשכחון כולן.

3. בבא קמא דף לח.

אמרי: ממה נפשך - אי "רעהו" דוקא, דכנעני, כי נגח דישראל, נמי ליפטר, ואי "רעהו" לאו דוקא, אפילו דישראל, כי נגח דכנעני, נחייב!
א"ר אבהו: אמר קרא {חבקוק ג'} "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים" - ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח. כיון שלא קיימו, עמד והתיר ממונן לישראל.
רבי יוחנן אמר מהכא: {דברים ל"ג} "הופיע מהר פארך" - מפארך הופיע ממונן לישראל.
תניא נמי הכי: שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור; שור של כנעני שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם, שנאמר "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, ואומר "הופיע מהר פארך".

מאי "ואומר"?

וכי תימא האי "עמד וימודד ארץ" מבעי ליה לכדרב מתנה וכדרב יוסף, ת"ש "הופיע מהר פארך" - מפארך הופיע ממונן לישראל.

מאי דרב מתנה?

דא"ר מתנה: "עמד וימודד ארץ ראה וכו'" - מה ראה? ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא קיימום, עמד והגלה אותם מעל אדמתם.
ומאי משמע דהאי "ויתר" לישנא דאגלווי הוא?
כתיב הכא "ויתר גוים", וכתיב התם {ויקרא י"א} "לנתר בהן על הארץ", ומתרגם "לקפצא בהון על ארעא".

מאי דרב יוסף?

דא"ר יוסף: "עמד וימודד ארץ ראה וכו'" - מה ראה? ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם.
איתגורי אתגר - א"כ, מצינו חוטא נשכר!
אמר מר בריה דרבנא: לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכר.
ולא?! והתניא:

"ר"מ אומר: מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול?
ת"ל {ויקרא י"ח} "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" - "כהנים ולוים וישראלים" לא נאמר, אלא "אדם" - הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול.!!"
אמרי: אין מקבלין עליהן שכר כמצווה ועושה, אלא כמי שאינו מצווה ועושה,
דא"ר חנינא: "גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה."
ת"ר: וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל: "למדונו תורתכם!"
קראו ושנו ושלשו.

בשעת פטירתן, אמרו להם: דקדקנו בכל תורתכם, ואמת הוא, חוץ מדבר זה - שאתם אומרים "שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור, של כנעני שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם. ממ"נ - אי "רעהו" דוקא, אפילו דכנעני, כי נגח דישראל, ליפטר, ואי "רעהו" לאו דוקא, אפילו דישראל, כי נגח דכנעני, לחייב!
ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות.

THE SUMMER BEIT MIDRASH
www.summerbeitmidrash.org

(רש"י: "חוץ מדבר זה - והם לא גילו להם טעמו של דבר, שיהא ממונו של כנעני בחזקת הפקר, מפני הסכנה." וקשה, דשאר דברים איכא טובא דאין מודיעין למלכות מפני הפורענות! אלא נראה שכל זה מדברי ההדיוטות הוא. תלמיד הר"פ ז"ל)

רב שמואל בר יהודה שכיבא ליה ברתא.
אמרו ליה רבנן לעולא: קום, ניזל נינחמיה!
אמר להו: מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי, דגידופא הוא, דאמרי "מאי אפשר למיעבד"? הא
אפשר למיעבד עבדי!
אזל הוא לחודאי גביה.
א"ל:

"ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה" - וכי מה עלה על דעתו של
משה לעשות מלחמה שלא ברשות? אלא נשא משה ק"ו בעצמו. אמר: ומה מדינים,
שלא באו אלא לעזור את מואב,
אמרה תורה { במדבר כ"ה } "צרור את המדינים והכיתם אותם", מואבים עצמן לא כל
שכן?! אמר לו הקב"ה: "לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי. שתי פרידות טובות
יש לי להוציא מהן - רות המואביה ונעמה העמונית."
והלא דברים ק"ו - ומה בשביל שתי פרידות טובות חס הקב"ה על ב' אומות גדולות ולא
החריבן, בתו של רבי, אם כשרה היא וראויה היא לצאת ממנה דבר טוב, על אחת כמה
וכמה דהוה חיה!

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אפילו שכר שיחה נאה.
דאילו בכירה, דקאמרה "מואב", אמר לו הקב"ה למשה "אל תצר את מואב ואל תתגר בם
מלחמה" - מלחמה הוא דלא, הא אנגריא עביד בהו, צעירה, דקאמרה "בן עמי", א"ל הקב"ה
למשה "וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר בם" כלל, דאפילו אנגריא לא תעביד בהו!

4. שמות כא:לה-לו

וכי יגף שור איש את שור רעהו ומת - ומכרו את השור החי וחצו את כספו, וגם את המת יחצון:
או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם, ולא ישמרנו בעליו - שלם ישלם שור תחת השור, והמת
יהיה לו:

5. מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מס' דנויקין משפטים פרשה יב ד"ה שור איש

"שור איש" - להוציא שור של קטן.
"שור איש" - להביא שור של אחרים
"את שור רעהו" - להביא שור של קטן
"רעהו" - להוציא שור של נכרי, שור של כותי, שור של גר תושב.

6. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כא פסוק (לה)

"איש" - פרט לגבוה.
יכול ישלם על ידי הקדש ולא יהא הקדש משלם על ידיו, שכן מצינו שיד ההקדש על העליונה?
ת"ל "איש" - פרט לגבוה.
"רעהו" - פרט לאחריו, "רעהו" - פרט לגר תושב.
יכול לא ישלם על ידי הגוי ולא יהא הגוי משלם על ידיו?
ת"ל "שלם ישלם" - לרבות של גוים, של גר תושב.

יכול יהו משלמין בתם חצי נזק במועד נזק שלם?

ת"ל "שור רעהו" - שור רעהו יוצא כסדר הזה ולא של אחרין יוצא כסדר הזה, ועליהן הוא אומ'
"הופיע מהר פארן" - הופיע פנים כנגד כל באי העולם.

1. Mishnah Bava Kamma 4:3

If an ox belonging to a Jew gores an ox belonging to *hekdesh*, or if an ox belonging to *hekdesh* gores an ox belonging to a Jew, its owner incurs no liability, as it says “the ox of his peer” – and not the ox of *hekdesh*.

If an ox belonging to a Jew gores an ox belonging to a Gentile, its owner incurs no liability, but if an ox belonging to a Gentile gores an ox belonging to a Jew, whether the ox owned by the Gentile is *tam* or *muad*, its owner is required to pay full value.

2. Talmud Yerushalmi Bava Kamma

If an ox belonging to a Jew gores an ox belonging to a non-Jew etc.

Rav said: “He saw and released nations” – He saw and permitted the money of the nations.

Chizkiyah said: “He appeared from Mount Paran” – He turned his face away from the nations of the world.

Rabbi Yose ben Chaninah said: He removed them from their wealth.

Rabbi Avahu said in the name of Rabbi Yochanan: In accordance with their laws.

Rabbi {?} said: This was not said with regard to that, but rather with regard to the following beraita taught by Rabbi Chiyyah:

If an ox owned by a non-Jew gored an ox owned by a fellow non-Jew – even if they agree to be judged in accordance with Jewish law, whether the ox is *tam* or *muad* he pays complete damages.

Regarding that Rabbi Avahu said in the name of Rabbi Yochanan: In accordance with their laws.

A story: The government sent two investigators to learn Torah from Rabban Gamliel. They learned from him Scripture, Mishnah, Talmud, Halakhah and Aggada. In the end they said to him:

Your entire Torah is attractive and praiseworthy except for these two things – that you say “A Jewess should not serve as midwife for a Gentile, but a Gentile may serve as midwife for a Jewess; A Jewess may not suckle the child of a Gentile, but a Gentile may suckle the child of a Jewess with her permission; objects stolen from a Jew are forbidden, but objects stolen from a Gentile are permitted;

(Immediately Rabban Gamliel decreed that objects stolen from a non-Jew would be prohibited to prevent desecration of the Name.)

If an ox owned by a Jew gores an ox owned by a Gentile he is not liable etc.

This matter we will not tell the government.

Nonetheless, they did not reach the “Ladder of Tyre” without forgetting them all.

THE SUMMER BEIT MIDRASH
www.summerbeitmidrash.org

3. Talmud Bava Kamma 38a

They said: Either way this is wrong – if “his peer” means specifically Jews, then if an ox belonging to a Gentile gores an ox belonging to a Jew, its owner should incur no liability just as in the reverse case, and if “his peer” includes Gentiles, then if an ox owned by a Jew gores an ox owned by a Gentile, its owner should be liable just as in the reverse case!?

Said R. Avahu: Scripture says “G-d arose and evaluated the land; He saw and unbound nations” – He saw the seven commandments that had been accepted by the Children of Noah. When they failed to fulfill them, He arose and unbound their money to Israel”.

R. Yochanan derived it from here: “He appeared from Mount Paran” – from Paran he caused their money to appear for Israel.

A *beraita* also says so: If an ox belonging to a Jew gores an ox belonging to a Canaanite, its owner incurs no liability; if an ox belonging to a Gentile gores an ox belonging to a Jew, whether the ox owned by the Gentile is *tam* or *muad*, its owner is required to pay full value, as it says “G-d arose and evaluated the land; He saw and unbound nations”, and it says “He appeared from Mount Paran”.

What is meant by “and it says”?

Were you to think that “He arose and evaluated the land” is sufficiently utilized by R. Matnah and R. Yosef, come and listen: “He appeared from Mount Paran” – from Paran he caused their money to appear for Israel.

What of R. Matnah are you referring to?

That R. Matnah said: “He arose and evaluated the land` He saw etc.” – What did he see? He saw the He saw the seven commandments that had been accepted by the Children of Noah. When they failed to fulfill them, He arose and exiled them from their land.

What implies that “unbound” (*vayater*) means “exiled”?

Here it is written “*vayater goyyim*”, and in Leviticus “*Inateir bahen al haaretz*”, which Onkelos translates “to jump with on the land”.

What of R. Yosef are you referring to?

That R. Yosef said: “He arose and evaluated the land; He saw etc.” – What did he see? ? He saw the He saw the seven commandments that had been accepted by the Children of Noah. When they failed to fulfill them, He arose and removed the prohibitions (*hitiran*) from them.

They attacked this – if so, we have found a case in which the law provides a benefit for someone because he has violated it!?

Said Mar son of Ravina: It teaches you that even if they fulfill them, they are not rewarded.

They are not rewarded!?! But we learned in a *beraita*:

“Rabbi Meir says: How do we now that even a gentile who is deeply involved in Torah is equal to the high priest? The Torah says “which a human (*ho'adam*) will do, and live thereby” – it doesn't say Kohanim, Levites, and Israelites, but rather “a human” – so you learn that even a gentile who is deeply involved in Torah is equal to the high priest”!?

They said: They are not rewarded like those commanded, but rather like those uncommanded, as R. Chanina said:

“The one who acts to fulfill a commandment is greater than one who performs the same deed uncommanded.”

A *beraita*: It has already happened that the Roman Empire sent two “investigators” to the Sages of Israel: “Teach us your Torah!”

They learned thoroughly.

At their departure, they told the Sages: “We have examined all your Torah closely, and it is all true, except for this – you say “If an ox belonging to a Jew gores an ox belonging to a Canaanite, its owner incurs no liability; if an ox belonging to a Gentile gores an ox belonging to a Jew, whether the ox owned by the Gentile is *tam* or *muad*, its owner is required to pay full value”. Either way this is wrong – if “his peer” means specifically Jews, then if an ox belonging to a Gentile gores an ox belonging to a Jew, its owner should incur no liability just as in the reverse case, and if “his peer” includes Gentiles, then if an ox owned by a Jew gores an ox owned by a Gentile, its owner should be liable just as in the reverse case!?

We will not inform the empire of this.

(*Rashi*: The Sages did not explain the reason for this to them, i.e. that gentile money is presumptively ownerless, because they thought it too dangerous.

But (said a student of R. Peretz): This is difficult: There are many other laws equally dangerous?! Rather, it seems that this is the end of the Romans' speech.)

THE SUMMER BEIT MIDRASH
www.summerbeitmidrash.org

R. Shmuel bar Yehudah lost a daughter.

The Rabbis said to Ulla: Come, we'll go comfort him!

He said to them: Why would I have anything to do with Babylonian comforting, which is blasphemous, as they say "What is there to do?!" One can do good deeds!

He went alone.

He said to R. Shmuel bar Yehudah:

"G-d said to me: "Don't harass Moab, and don't provoke war with them" – Was Moshe thinking of starting a war without G-d's permission?! Rather, Moshe reasoned to himself: If regarding the Midianites, who only came to help Moab, the Torah commands "Harass the Midianites and smite them", should that not apply all the more so to the Moabites themselves?! G-d replied: Your thoughts do not accord with Mine. I have two precious doves to extract from them – Ruth the Moabite and Naamah the Ammonite.

And it stands to reason: If for two such doves G-d spared two large nations from destruction, had the daughter of a rabbi been proper and a fit source of anything good, all the more so she would have lived!?

Said R. Chiyya bar Abba in the name of R. Yochanan: G-d does not shortchange any creation of its reward, even for proper speech. Look – regarding Moab, the son of Lot's elder daughter, who explicitly mentioned his incestuous origin when naming her son, The Holy One Blessed Be He told Mosheh "Don't harass them and don't provoke war with them", but forced labor levies were acceptable, whereas regarding Ammon, the son of Lot's younger daughter, who was more circumspect, The Holy One Blessed Be He told Mosheh: "When you approach them, don't harass them and don't provoke them" at all, even through forced labor levies!

4. Exodus 21:35-36

If an ox owned by a man gores the ox of his peer and it dies – they sell the live ox and split its worth, and they also divide the dead ox.

If it becomes known that the ox had a history of goring, and its owners did not guard it – he shall pay an ox for an ox, and the dead shall be his.

5. Mekhilta of Rabbi Yishmael

"An ox belonging to a man" – to exclude the ox of a child.

"An ox belonging to a man" – to include the ox of others.

"the ox belonging to a peer" – to include the ox of a child.

"peer" – to exclude the ox of a gentile, the ox of a Kuthi, the ox of a *ger toshav*.

6. Mekhilta of Rabbi Shimon bar Yochai

"a peer" – to exclude others; "a peer" – to exclude a *ger toshav*.

Is it possible that he does not compensate a gentile and a gentile does not compensate him?

The verse teaches "he will surely pay" – to include that of a gentile, to include that of a *ger toshav*.

THE SUMMER BEIT MIDRASH
www.summerbeitmidrash.org

Notes

- 1) At least the Mekhilta of R. Shimon bar Yochai actually provides a textual rationale for the Mishnah
- 2) The dispute between Rash and R. Peretz's student boils down to whether the Romans' critique is intellectual (Rashi) or moral (TR.P.)
- 3) The Yerushalmi makes it clear that the critique was moral, and has R. Gamliel responds to it as such. But why doesn't R. Gamliel respond to all the cases?

Three internal commentaries

- 1) Ulla's consolation casts doubt on whether truth is always the best policy – should they have told the Romans the Halakhah?
- 2) **עמד ויתר גויים אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה** critiques the claim that **מצווים** no longer get the reward of **ועושים** despite still being **מצווים**. The story about Ammon and Moav being saved for future descendants undercuts the claim that all non-Jewish property becomes hefker as a result of their behavior, as we know from **בבא קמא קיט. (ממון)**. **ממון עמי הארץ (מסור)** and **פסחים מט:** that the prospect of virtuous descendants is reason not to remove people's property rights.